

Wordt er wel eens gelachen bij 'de omleggerij'?

Bert Keizer

Over euthanasie is al zo veel inkt uitgekierd dat het moeilijk is om daar nog iets aan toe te voegen. We hebben dacht ik in de afgelopen veertig jaar wel zo'n beetje alle uithoeken, gaten, valkuilen, uitwassen en misstanden tot in den treure beschreven, beklaagd, betreurd en bejubeld. De mogelijkheid om het te vragen bestaat geloof ik al sinds de dag dat we het Paradijs verlieten. De mogelijkheid om het ook echt te doen ontstond pas rond 1975. Ja, dat is een lang verhaal, en als je dat echt goed wilt vertellen dan beland je al gauw in een mentaliteitsgeschiedenis die ergens in de zeventiende eeuw begint toen ons lichaam geleidelijk werd verwijderd uit de van oorsprong Griekse natuurfilosofische omarming, om vervolgens ten prooi te vallen aan de hedendaagse biochemische analyse. Dat is lang verhaal kort. Die biochemie verwijderde ook God van het toneel, of zorgde er in ieder geval voor dat hij vernevelde tot een vage schim, waarmee de vrees dat je na de zelfgekozen dood op je lazer zou kunnen krijgen voorgoed voorbij was. Eén ding bleef geheel onaangetaast door de wetenschappelijke analyse van de gebeurtenissen in ons lichaam: de menselijke geest. Kan niet schelen hoe verpletterend de moleculaire analyse denkt te zijn, de verbazing over onze aanwezigheid op deze planeet blijft er bovendien wieden als de spreekwoordelijke meeuw boven de storm.

De omstanders

We duiken dit keer onder alle discussies door en betreden de sterfkamer waar het gebeurt. Het eerste wat daarbij opvalt is dat er onder familieleden en vrienden vaak een vriendelijke uitwisseling ontstaat over wie er bij zal zijn als HET gebeurt. Men bespreekt het naderende overlijden als een soort fatale sprong in de onbekende diepte van het graf en er is heel wat moed voor nodig om daar bij te durven zijn. Althans, zo wordt het

beleefd. In feite is het sterven een saai schouwspel dat er op neerkomt dat een mens haar ogen sluit, dan ophoudt met ademen, waarna ook het hart stopt met kloppen.

Wat de beleving betreft: wij sterven elke avond als we inslapen. Dit is in zijn eenvoud een vrijwel niet over te brengen waarheid. Mensen kijken me altijd verwonderd, of eerder geïrriteerd, aan alsof ik het gebeuren neerhaal. Want men wil iets dramatisch, iets explosiefs, die fatale sprong in de ongekende diepte van de dood. En daar is geen sprake van in de beleving van de stervende. Wel in de beleving van de achterblijvers. Want het kan wel zijn dat de geliefde nergens heen gaat, de achterblijvers worden wel degelijk een afgrond in geschoven: de ongekende leegte van de wereld zonder de man of vrouw die nu voorgoed is verdwenen. De aanblik van het sterven levert weinig op en zelfs als de dood is ingetreden vraagt men zich niet zelden af: was dat nou alles? Nee, zou je willen zeggen, het ergste komt nog, als de ware omvang van wat hier gebeurde tot u doordringt.

Gaat euthanasie altijd goed? Als je naar het resultaat kijkt wel. Men eindigt altijd met een overledene. De route daarheen kan echter hobbeler zijn dan je wilt. Een paar voorbeelden.

Mevrouw A. was 52 en leed aan een vroege dementie. Ze had een druk uitgaansleven en zette dat door tot de middag waarop ze zou overlijden. Ze trakteerde haar vrij uitgebreide vriendenkring in haar stamkroeg op drank en hapjes. Het feest begon rond 12 uur en de euthanasie in haar appartementje om de hoek van de kroeg, was gepland voor 3 uur die middag. Het was pilsje – tapas – pilsje – bitterbal – nog een pilsje – wat maakt het uit, ik ga toch dood – dan neem ik er ook nog een, want we gaan allemaal dood, enzovoort en zo verder tot 3 uur. In een net niet feestelijke

maar toch wel wat opgetogen stemming trok men naar het appartement. Het infuus was al geplaatst. De huisarts stond klaar met de injecties, eerst het slaapmiddel dan de spierverslapper. Mevrouw ging op bed liggen en na een aantal omhelzingen spoot de dokter het slaapmiddel in. Halverwege deze toediening begon mevrouw vervaarlijk te kokhalzen en vervolgens kwam de hele stroom pilsjes, bitterballen en tapas naar buiten golven. Ik vroeg de huisarts die het mij vertelde: ‘Wat heb je toen in godsnaam gedaan?’ Want wat kún je doen onder die omstandigheden? De dodelijke dosis zit er al in en die krijg je er echt niet meer uit. ‘Ik ben gewoon doorgegaan met spuiten, wat kon ik anders?’ Voor mij was hij een held. Het zal je overkomen. De vrienden waren wel erg geschrokken maar ondanks de niet erg elegante afronding blij dat het hele gebeuren toch nog een goede afloop kende.

Nachtmerries

Gedoe met het infuus is niet zelden een bron van ellende. Je hebt de doorgankelijkheid goed getest, dat wil zeggen: je spuit wat onschuldig fysiologisch zout in het bloedvat om te controleren of het infuus goed zit. Zo verging het mij bij mevrouw de B. een 85-jarige praatgrage dame, die jarenlang een bekend café runde in de binnenstad. Ik had het infuus gecontroleerd en begon het slaapmiddel langzaam in te spuiten. Je zegt dan sussende dingen als: ‘Nu gaat u slapen,’ en haar dochter voegde zich bij het koor: ‘Nou is alles goed mam, welterusten’, en haar kleindochter: ‘Dag Oma, jij bent de liefste oma die ik ken. Geef opa een kus straks.’ Nu was het wel de bedoeling dat mevrouw zou wegzakken. Maar dat deed ze niet. We stonden allemaal hypergeconcentreerd over haar heen gebogen om niets te missen van het stervensmoment (die fatale sprong) maar er gebeurde niets. ‘Wat lullen jullie nou over opa?’ was haar analyse van de situatie. Inmiddels zag ik een fikse bult verschijnen náást het bloedvat waar het slaapmiddel in had moeten verdwijnen. Dat infuus zat dus helemaal niet goed. Het slaapmiddel verdween ‘in de weefsels’ zegt men dan.

Plan B: de ambulance bellen en vragen of zij asjeblijft een infuus willen komen plaatsen. Dat doen ze graag, maar het kan even duren voordat ze er zijn. Ik legde dit uit aan mevrouw, die nu echter wat groggy begon te worden, want het slaapmiddel begon vanuit ‘de weefsels’

toch wel iets te doen. Wat moest ik tegen de ambulanceverpleegkundige zeggen als ze een diep slapende vrouw zouden aantreffen waar ik een infuus in wilde hebben om haar te euthanaseren? ‘Ik stel voor dat u dat even uitlegt dokter eh, wat is uw naam ook alweer?’ Om dit voor te zijn zetten we mevrouw rechtop in bed en hielden we haar zo goed mogelijk aan de praat totdat de ambulance verscheen. Elke keer als ze dreigde weg te zeilen trokken we haar terug het leven in want op de dosis die ze nu binnen had zou ze nooit overlijden.

Als euthanaserende arts fiets je na een dergelijke levensbeëindiging wel opgelucht maar ook een paar kilo lichter naar huis. Het is immers zó belangrijk dat het goed gaat. Voor de stervende, maar vooral ook voor de omstanders, want die dragen dat laatste tafereel hun hele verdere leven met zich mee.

Nog meer nachtmerries? De verwisselde spuiten. De angst dat je eerst de spierverslapper spuit en dan het slaapmiddel. Dat geeft een nare dood, je stikt omdat je ervaart dat je niet kunt ademen. Het is me bijna een keer gebeurd omdat de apotheek de labels verkeerd had geplakt. Ik zag het op het allerlaatste moment. Het slaapmiddel is namelijk een beetje gelig in oplossing. Ik zei tegen die mevrouw: ‘Ogenblikje hoor, ik moet even iets controleren’ en ging met de spuit naar de keuken. Even geproefd, en ja hoor, de labels waren fout geplakt. Even geproefd? Ja, de gebruikte medicatie, thiopental, is namelijk intens bitter. Na een natte vingertop val je heus niet dood neer.

En dan het drankje. Zoals ik beschreef, ook bij de infuusmethode kun je gaan braken. Maar bij het drankje is dat vaste prik, aldus de mythe. En soms is dat wat er gebeurt. Verslikken gebeurt veel vaker, maar daar heeft men het nooit over. Meneer L. was een oud-marinier die natuurlijk voor het drankje koos. Een echte man tot in het uur van zijn dood. Zijn kinderen wilden er niet bij zijn dus marcheerden we samen met hem naar zijn slaapkamer.

Het drankje is erg scherp en erg bitter. Ja, ook geproefd. We gingen elk aan een kant van hem zitten. Meneer dronk het drankje fluks op, te fluks, en verslikte zich. Dit is tien keer zo erg als wat sinaasappelsap in je luchtpijp, dus begon hij te hoesten terwijl hij het bewustzijn verloor. Zo

ontstond het schouwspel van een heftig hoestende stervende man die langzaam uit onze onhandige pogingen om hem overeind te houden wegzakte naar de vloer. Het was een akelig tafereel en wij dankten God dat de kinderen er niet bij wilden zijn.

Lachen

Wordt er ook wel eens gelachen bij wat mijn buurvrouw 'de omleggerij' noemt? Soms wel. Meneer H. had een lieve hond, die net als zijn baasje, nogal oud en stram was. Vlak voor zijn overlijden kwam de hond de kamer binnensjokken 'om nog een laatste traan te plengen bij zijn stervende baasje' een hond uit Dickens kennelijk. Meneer vroeg: 'Mag hij op het bed?' Natuurlijk, geen probleem. Halverwege de toediening van het slaapmiddel zei meneer met een lachje: 'Doet u ook honden?' maar er was geen tijd meer voor een antwoord. Zijn dochter zei nog wel: 'Pap, concentreer je nou even.' Hij was al weg.

Toen hij echt weg was begonnen we nog even over honden. Ik zei dat ik in een volgend leven wel terug wilde komen als een hond, maar dan in een welvarend west-europees gezin. Waarop de dochter zei: 'Da's ook toevallig,' wijzend op de hond, 'hij was arts in zijn vorige leven.'

Mevrouw J. was Feyenoord-fan. Vlak voor haar dood zei ze: 'De dag voordat ik sterf word ik Ajax-fan.' De arts was stomverbaasd. Wat? 'Ja, ik heb liever dat een Ajacied doodgaat dan een Feyenoorder.' Toen de arts op de dag van de euthanasie verscheen met haar assistent werden ze verwelkomd met: 'Jullie zijn moordwijven.'

Het mooiste verhaal betreft mevrouw C. Haar arts stond op het punt haar de laatste injectie te geven en keek even naar buiten naar een mooie dreigende lucht, met de woorden: 'Nou, daar komt een schip zure appels aan.' Waarop mevrouw: 'Wat zegt u daar nou?' 'Een schip zure appels, dat is een uitdrukking als je een plensbui ziet aankomen.' Mevrouw kende die uitdrukking niet, maar terwijl ze hem haar arm aanbood voor de beëindiging van haar leven zei ze: 'Nou ja, weer wat geleerd.'